

TREĆI DAN (25. siječnja)

- 8,30** Oblici molitve u nekršćanskim religijama s posebnim naglaskom na Islam — dr Tomislav Ivančić
Odgojna vrijednost molitve — prof. lic. Josip Baričević
10,30 Rad po grupama
12,00 Koncelebracija
15,30 Rad komisija pojedinih radnih grupa
18,00 Vijećanje o zaključcima po grupama

ČETVRTI DAN (26. siječnja)

- 8,30** Diskusija o zaključcima na plenumu i prihvaćanje zaključaka
12,30 Završetak Tjedna

Dr Benedikt Vujica nije zbog bolesti mogao doći pa je tema njegova predavanja izostala.

Kroz sva tri dana Tjedna bila je zajednička koncelebracija koju je predvodio mons. Franjo Kuharić. On je ujedno svaki dan održao po jednu homiliju koje donosimo u ovom Zborniku. Brigu za koncelebraciju vodio je dr Vlado Zagorac, profesor liturgike na Bogoslovskom fakultetu u Zagrebu.

Treći dan poslije podne u vrijeme dok su komisije pojedinih radnih grupa spremale izvještaj o radu radnih grupa bila je u velikoj dvorani upričena diskusija s teolozima i predavačima pod temom: VI PITATE — MI ODGOVARAMO. Pitanja su trebala biti uglavnom u okvirima teme — molitve. Ova je diskusija cjelovito prenesena u Zborniku (vidi u nastavku).

Svake je večeri bila organizirana rekreativna večer. Prve večeri davao je Institut za crkvenu glazbu koncert iz klasične polifonije i neke skladbe za obnovljeno bogoslužje te, na kraju, izveo neke narodne popijevke. Koncert je bio burnim pljeskom pozdravljen. Bio je neke vrste dopunjenje temi Tjedna: molitva u pjesmi i popijevci!

Druge je večeri bio film OH TAJ DIVNI AUTO s predigrom ZDRAVO DJEVIČE, kratkometražni dokumentarni film Kršćanske sadašnjosti. Treće večeri prikazan je film QUO VADIS prema istoimenom romanu H. Sienkiewicza.

Četvrti dan Tjedna, u petak prije podne, u velikoj je dvorani održana plenarna diskusija na temelju izvještaja pojedinih radnih grupa. Ti su izvještaji služili kao polazišta za diskusiju. Kratki pregled te diskusije prikazan je u nastavku ove kronike u ovom Zborniku.

A. R.

2. HOMILIJE NADBISKUPA MONS. DRA FRANJE KUHARIĆA

Moliti — živjeti s Bogom i s Crkvom

I

Draga braćo svećenici!

U prvom čitanju čuli smo riječi proroka Izaije koje su i na nas primijenjene. Izabranici smo Gospodnji s kojima Bog sklapa vječni savez. U poslanici Hebrejima rečeno nam je da smo od Gospodina izabrani. Nismo si mogli sami prisvojiti tu službu. Gospodin nas je uzeo između ljudi i šalje nas k ljudima na korist, šalje nas u narod da on živi svoje savezništvo s Bogom. (Hebr. 5...)

Isus nam u Evanđelju današnjeg dana otkriva gdje je zapravo izvor našega odabranja i poslanja. Otac ljubi Sina i Sin odabire i ljubi svoje apo-

stole, da bi se u njima nastanila ljubav i radost. Naziva ih svojim prijateljima (Iv 15,9—17). Prijatelj će činiti ono što želi njegov božanski Prijatelj... Isus želi položiti, u našu dušu ljubav i radost a ujedno i raspoloženje da se osjećamo njegovim prijateljima. To nas prijateljstvo obogaćuje, raduje nas a i stalni je poticaj na vjernost. To je život koji se iz punine Božje izliva na čovjeka, u naš unutarnji svijet triju dimenzija: u svijet intelekta, u svijet naše slobode i našeg srca.

Molitva je uvjet tog našeg unutarnjeg života a ujedno je i njegov izraz. Molitva je suživot i susret s osobnim Bogom, s Trojstvom: s Ocem u Sinu zagrljajem Duha Svetoga.

Molitva je svjesnost te Prisutnosti; molitva je radost zbog te Prisutnosti; molitva je naš pristanak da Bog bude svojim životom prisutan u našem unutarnjem biću.

Stoga je ovaj svećenički tečaj prigoda da posluži našoj dubokoj unutarnjoj obnovi. Samo unutarnjom obnovom obnavljamo Crkvu; samo unutarnjom obnovom postajemo graditelji boljega, pravednijega svijeta.

Cijelo ljudsko biće mora se otvoriti Bogu, mora vikati da on dođe. Molitva je zov neizmerno Blizome, ali koji želi biti pozvan. Želi biti pozvan zato, jer je ljubav; želi biti pozvan zato, jer se nalazi pred našom slobodom koju poštuje. Želi da mu naša sloboda otvori vrata našeg srca.

Za čovjeka vjere Bog nije neka maglovita i daleka sila.

Bog je najosobnija osobnost, triput ponovljena, rekao bih, u životnoj bujnosti Trojstva. Božja se osobnost odražuje u našoj osobnosti kao u svojoj slici. Stoga je čovjek pozvan da živi osobni odnos s Božanskim Osobama; Presv. Trojstvo u svojoj darežljivosti i ljubavi želi živjeti osobni odnos s ljudskim osobama, sa svakim čovjekom.

Čovjek u tom odnosu s Bogom trajno biva obogaćivan Božjom Puninom i uzdignut u taj suživot s Bogom ostvaruje u sebi sve puniju, bogatiju i sve ljepšu ljudskost. Postaje sve ljepša slika Božja. Tog suživota ne može biti bez molitve. Čovječanstvo slijedeći najunutarnnije duhovne »nagone« svoga bića nosi kroz cijelu svoju povijest molitvu, dakako na najrazličitije načine, kao neodrecivu baštinu i izraz duhovne sfere svoje biti. Molitva prati egzistenciju svih civilizacija i ostaje trajno svjedočanstvo ljudske određenosti za osobni odnos prema svome Praizvoru.

To je tako duboko u ljudskoj duši da i Vesna Parun priznaje kako je na putu iz svoga agnosticizma do susreta s Bogom otkrila molitvu kao uvjet ljudskoga rasta. »Zato molim snagu da bih postala jača. I — kad molim snagu, ja je i dobivam. Budem prosvjetljenija, snažnija. Znači da je i molitva ugrađena u naše postojanje. Tko se nikada ne moli, taj ili je nečim oštećen ili još nije sazeo. Ali, čim čovjek do toga dozrije, osjeća da molitva nije neki tek propis, da je utkan u njegov duh. U molitvi je čovjek skrušen, izjednačen sa svima. Nisam ja tu neko izolirano »ja«, koje bi razmišljalo o nekom drugom, nego to u meni razmišlja Čovjek od iskona« (Glas Koncila, br. 2 — 1973, str. 8—9).

Sv. Pismo cijelom svojom Objavom svjedok je te položenosti molitve u Čovjeka od iskona i u njemu neprestano kroz molitve patrijarha, kraljeva, proroka, apostola odzvanja poziv na molitvu.

Isus Krist, najsavršeniji molitelj, povlači se na samotna mjesta na razgovor s Ocem i opet se vraća iz te tišine u vrtlog života i susreta s ljudima i s njihovim patnjama, s njihovim gladom za pravdom i svjetlom.

Molitva je zahtjev ljudske esencije i nužnost ljudske egzistencije i bez nje čovjek ne može nikada biti prepороđen, potpuno ostvaren kao slika Božja.

Molitva rasvjetljuje našu pamet i pročišćava je da jasnije uočava i uranja u istinu. Duh Sveti mora sići u sferu našeg intelekta. U molitvi djeluju darovi Duha Svetoga, dar mudrosti, znanja i razuma, da, Duh Sveti uvodi čovjeka u puninu istine; otkriva njezinu ljepotu, jednostavnost, dubinu i puninu. Istina oslobađa, kaže Isus. Istina odmara. U razgovoru s Duhom Svetim bezbrojni ljudi vjere imali su dublje shvaćanje objave nego bi ga

mogli crpsti iz mnogih knjiga prepušteni samo svojim razmišljanjima. Vjere nema bez molitve; ustrajnosti u vjeri nema bez molitve; razumijevanja Božje riječi nema bez molitve; studij teologije bio bi apsurd bez molitve.

Ništa nije tako opasno na tlu Božje istine kao biti prepušten samom sebi. Ljudska mudrost, ako se nađe sama pred neizmjernim Misterijem Istine, nužno će biti zapletena u zamršenost svoga umovanja, i kako izići iz te zamršenosti bez Božjeg svjetla? Mi molitvom dopuštamo Duhu Svetom da nas rasvjetljuje i obogaćuje svojim darovima.

Tone knjiga se danas ubacuje u svijet, i teoloških, ali često se susrećemo tekstovima koji upravo zjape prazninom. U njima nema Božjega svjetla. Umaraju do iznemoglosti i misao i srce. Stoga intelektualno poniranje u Objavu dolazi do istine samo na koljenima. Jednostavna duša darovima Duha Svetoga posjeduje rasvjetljeniju vjeru od učenih koji se uzdaju samo u svoj ratio i ne traže svjetla odozgo.

Isus je rekao apostolima: »A vi ostanite u gradu dok se ne obučete u silu odozgo!« (Lk 24,49). Apostoli, sabrani oko Bl. Djevice u molitvi su dočekali dolazak Duha Svetoga.

Molitva otvara dolazak Duha Svetoga u našu slobodu; dovodi Duha Svetoga u našu savjest. Darom savjeta Duh Sveti našu osobnu savjest usmjeruje prema dobru i tim darom mi ćemo i savjest svoga brata uputiti na dobro.

Dar jakosti potreban nam je da zaista naša sloboda opredijeljena za dobro ustraje u dobru.

Dar straha Božjega stvara u nama duboku osjetljivost za Božju svetost, veličinu i ljubav; za prijateljstvo s Gospodinom, za svjesnost sinovstva prema Ocu i Očinstva prema nama i ne želi povrijediti te ljubavi, koja se dariva čovjeku.

Ljudska sloboda vođena Duhom Svetim neće nikada izdati samu sebe. Sloboda kad odbija Božji nacrt izražen u Božjim zapovijedima — a sve su Božje zapovijedi od prve do posljednje raščlanjena najveća zapovijed ljubavi — izdaje samu sebe. To je frustrirana sloboda, zanijekana sloboda. To je neostvaren čovjek. Sloboda je ostvarena u svojoj istinitosti tek onda kad se čovjek daruje dobru; kad se žrtvuje velikoj Božjoj misli da dobro bude uvijek i svuda ostvareno.

Te zrelosti i te jakosti — slijediti uvijek samo dobro — nema bez molitve. Božja se energija mora slijevati u nas da bismo ostvarivali djela Božja. Sveci su najljepša djela Božja. Uvijek će se čovjek igrati s Bogom skrivajući i uvijek će slijediti svoj egoizam pod raznim krinkama, ako molitva ne rasvjetljuje putove njegovoj slobodi. Nijemo srce koje ne moli kuca u mrtvoj savjesti. Ništa pak nije tako opasno za ljudski rast kao mrtva savjest, ili iščašena savjest koja pokušava svoje zlo pokriti lažnim opravdanjima i tako daje zlu predznak dobra. Bez molitve uvijek će lutati ljudski razum i ljudska savjest, odnosno ljudska sloboda.

Molitva je nužna za harmonizaciju ljudskog srca. Afektivnost čovjeka ulazi u ljudski život, i čovjek nije samo čisti razum kao što nije i sama čista sloboda. Afektivni život je veliko područje unutarnje ljudske stvarnosti. Tu nastaju mnogi zapleti, sukobi, promašaji i padovi. Kažu da srce ima svoje zakone. Unijeti sklad u tu, rekli bismo, zakonitost srca, znači, također velikim dijelom ostvariti sklad ljudske cjeline. I na tom području potrebno je svjetlo Duha Svetoga.

Ljudska osobnost u svojoj cjelovitosti gradi ne samo ljudskim htijenjem nego i Božjim djelovanjem u nama, a tom djelovanju otvara pristup naša molitva koja postaje disanje naše vjere, naše ljubavi, zahvalnosti, skrušenosti, naše svjesnosti da smo stvoreni i da se u naše biće i u našu egzistenciju mora uvijek slijevati Božja prisutnost, da bismo izrasli do svoje konačne ostvarenosti.

Stoga kršćanin bez molitve ostaje uvijek nedonošće. Svećenik bez molitve je protuslovlje samom sebi, apsurd, izvor nesklada u sebi, uzrok nesklada u zajednici.

Da bi čovjek bio dovršeno djelo Božje, mora biti u njemu slobodan. Ali zato i čovjek mora biti slobodan. Molitva oslobađa čovjeka da u njemu bude ostvaren prostor za Božju slobodu.

Najveće uslišanje svake molitve je u tome da iz nje čovjek nužno izlazi bolji. U svecima je Bog bio najslobodniji, i zato su oni bili najslobodniji ljudi. Sveta Terezija od Djeteta Isusa prorok je te slobode djece Božje koja žive zvanje ljubavi. Samo molitvom možemo shvatiti da je mudrost križa život ljubavi. Bez križa nema vjerodostojne ljubavi; bez ljubavi nema života. Put u te tajne je molitva. I drugog puta nema. Samo oni znaju živjeti koji znaju moliti! Amen.

II

Draga braćo i sestre!

Prvo čitanje otkriva nam Mojsijevo posredništvo kojim Mojsije zagovara izabrani narod (Izl 32,7—14) pred Božjom pravednošću, da ipak pobijedi Božje milosrđe i da tom narodu bude oprošten njegov grijeh. I Bog se je dao pobijediti Mojsijevim zagovorom; dao je prednost svome milosrđu pred svojom pravdom.

Sv. Pismo nam često puta iznosi činjenice i molitve u kojima nam se otkriva moć posredničke molitve. Pojedine su osobe imale, zapravo, poziv da budu posrednici. Sve pak posredovanje ima svoju snagu i vrijednost u posredništvu Isusa Krista. On je savršeni posrednik između Oca i ljudi. U današnjem odlomku Ivanova Evanđelja otkriva nam Isus u slici dobrog pastira svoju brigu i ljubav da sačuva svoje ovce i dovede zalutale (Iv 10, 11—16).

Savršeni Posrednik stoji totalno na strani Očevoj; totalno dijeli njegovu ljubav, njegovo milosrđe, pravednost i odbojnost prema zlu; Ali Isus je ujedno i sav na strani čovjeka, na strani ljudi kao Dobri Pastir; ne na strani grijeha nego na strani čovjeka kojeg treba osloboditi od grijeha, izvesti iz zla da bi bio doveden u zagrljaj Očeve ljubavi i opraštanja (Lk 15,11...).

Ljubav kojom Isus ljubi Oca izliva se i na nas, njegovu braću. Svojim čovječtvom postao je našim bratom solidaran s nama svojim siromašnim životom, patnjom i smrću.

Jučer smo rekli da je molitva naš pristanak da Duh Sveti bude djelotvoran u našem unutarnjem svijetu, u trodimenzionalnosti našeg unutarnjeg bića: u našem intelektu darom mudrosti, razuma, znanja; u našoj slobodi, u našoj volji darom jakosti i savjeta; u našem srcu, u našem afektivnom životu darom pobožnosti i straha Božjega. Rekli smo da to djelovanje Božje, na koje mi pristajemo, koje mi dozivamo svojom molitvom, ostvaruje u nama veličinu našeg bića, stalni rast naše slobode, osobnosti, ostvaruje prisutnost kraljevstva Božjeg u nama. »Kraljevstvo je Božje u vama«, rekao je Isus. Stoga nas molitva neprestano obogaćuje, njome smo uključeni u Božju Puninu. Iz te Punine prelijeva se u nas Božja energija kojom rastemo milosno i već je uslišanje svake ozbiljne molitve u tome da iz nje izlazimo bolji, čistiji, velikodušniji.

Ali, ako smo ispunjeni Kraljevstvom Božjim u svom unutarnjem svijetu, ako Trojstvo živi u nama kao Ljubav, onda je naše srce rašireno za druge. Stoga naša molitva nije samo usmjerena na naš unutarnji rast nego ona postaje posrednička molitva i to snagom Isusovog posredovanja. Zapravo uvijek u nama, a posebno u sv. misi, moli Isus Krist. On želi našu molitvu kao naš zov i suradnju da Duh Sveti bude djelotvoran u cijeloj Crkvi i u cijelom čovječanstvu.

Mi smo svojom molitvom u Isusu Kristu i zagrljajem Duha Svetoga uvijek solidarni s Ocem, uvijek smo na strani Očeve ljubavi, pravednosti i milosrđa; solidarni smo s Ocem protiv grijeha, nepravde, zla; ali smo isto tako u Isusu Kristu solidarni s čovjekom u kojem treba ostvariti kraljevstvo Božje. Stojimo pred Bogom i s Bogom kao zagovornici, posrednici.

Cijela Crkva, svaki član Crkve krštenjem urastao je u Isusa Krista kao mladica na čokotu, svojom molitvom izvršuje veliku suradnju posredovanja; proširuje svoje srce na svakog čovjeka.

Richard Wurmbrand, anglikanski pastor, ateist u mladosti i kršten kao odrasli čovjek u anglikanskoj vjerskoj zajednici, proveo je poslije zadnjega svjetskog rata 14 godina u zatvorima u Rumunjskoj. Trpio je radi Evanđelja i to opisuje u svojoj knjizi »Mes prisons avec Dieu« — »Moji zatvori s Bogom«, (Tournai — Casterman, 1969). Kroz patnje sve dublje je otkrivao svoju uraslost u Isusa Krista i svoju posredničku službu braći ljudima. Nakon proživljavanja unutarnje tjeskobe ima li smisla ta patnja, piše: »Cijela se ispunila svjetlom. Ništa nisam drugo čuo (osim novo ime) nego sam shvatio da moram s Isusom i svetima graditi most između Dobra i Zla; most od suza, molitava i osobnih žrtava kako bi grešnici mogli prijeći preko njega i pridružiti se blaženima ... (ib. st. 55).

Gradnja mosta između Dobra i Zla kako bi braća, utonula u zlo, u grijeh, pod vlašću Sotone, mogla biti oslobođena, posao je svih nas, cijele Crkve u zajedništvu s Isusom Kristom.

Potrebno je osvježiti u sebi tu svijest kako posredničkom molitvom sudjelujemo s Bogočovjekom u spasavanju braće.

Bog je svudašnji, svuda djelotvoran, i mi svojom molitvom učestvujemo na neki način u toj Božjoj svudašnjosti. A On želi biti najdjelotvorniji tamo, kako smo jučer čuli, gdje je najveća potreba njegova milosrđa i spasenja. Mi svojom molitvom možemo obuhvatiti u Njemu cijelo čovječanstvo i možemo obuhvatiti svakoga čovjeka. Molitvom uprisutnjujemo sebe u cijelu Crkvu i u cijelo čovječanstvo.

Nema toga čovjeka ni toga problema koji ne bismo mogli utopiti u svoju molitvu i tako prenijeti svakoga čovjeka, svaki problem i svaku patnju u Božju ljubav.

Kolike svoje pobjede u dušama želi Bog darovati nama, ako za njih možemo. To je ta čudesna Božja ljubav koja želi uključiti u svoje djelo nas ljude. Molitva nas čini aktivnima u sudbini Crkve, svijeta i pojedinih duša. Želim pročitati iz »Cahiers sur l'oraison« odlomak koji poziva na posredničku, univerzalnu molitvu: »Želite biti u srcu svega, da budete prisutni i aktivni svuda. Želite biti ujedinjeni s Kristom, Srcem Crkve i svemira, da budete prisutni na djelu svuda, jer je svuda prisutan i na djelu Krist. Molitvom svaki ud Kristova Tijela, ne napuštajući svoje specifično sluzenje, postaje srce, srce živo, aktivno, plodno, srce koje ljubi i moli. Kažemo molitvom, ali u tolikoj mjeri ukoliko se bez prestanka molimo, u koliko se živi u stanju molitve i tom se trajnošću živi u srcu svijeta, postaje se srce svijeta, srce koje animira cijelo Tijelo.

»Srce je skriveno, ponizno, radi svoj posao, ali njegov neprestani rad je nenadoknativ. Istina je, srce ima to više posla što je tijelo više umorno; a Bog znade koliko je danas veliko Kristovo Tijelo umorno. Ako se ljubi, nije li velika radost u tome da se trudi za onoga koga se ljubi«.

To je participacija u Srcu Dobroga Pastira koji gleda na sve ovce blize i daleke, vjerne i izgubljene. Osobito ga mori briga za one koje treba spasiti.

Snagom svoje molitve, u kojoj su prisutne Kristova žrtva i ljubav, mi možemo spasavati svoju braću.

Otvorenim očima treba gledati ljudski život. Koliko ljudi trpe od vlastitog grijeha i očaja, od neznanja i zablude, od patnja i nasilja. Otvorenim očima treba gledati život Crkve i sudbinu svoga naroda, povijesni vrtlog cijeloga čovječanstva. Kako su u svemu tome prisutna mnoga pitanja, velike patnje, velike opasnosti mnogih ljudi!

Mi se svojom molitvom ubacujemo u taj vrtlog, u tu borbu duhova, u kojoj Bog želi neprestano spasavati. S druge strane moramo računati s tim da u toj borbi svjetova sudjeluje nevidljiva sila, Sotona. Čudimo se da je to začudilo svijet i, dapače, neke u Crkvi, kad je Papa upozorio na tu duhovnu moć zla. Malraux, opisujući u svojim Antimemoriama život u nacističkom

logoru, kaže da je Sotona Degradeur. Sotona je antiljubav, antidobrota, mržnja. Želi degradirati čovjeka, poniziti čovjeka do najdubljeg poniženja otevši ga Bogu. U odvijanje ljudske povijesti slijeva se i neizreciva pakost; želi zamračiti razum, zarobiti slobodu, otrovati srce; želi upropastiti čovjeka za vrijeme i vječnost.

Ako otvorenim očima vjere uranjamo u taj misterij povijesti, ako s razumijevanjem čitamo sv. Pismo, koje nam neprestano tumači taj misterij povijesti — a ona je poprište trajnog sukoba milosti i grijeha — shvaćamo da bez molitve samo vanjsko apostolsko djelovanje ne može biti uspješno. S Isusom Kristom moramo biti sjedinjeni da bismo snagom njegovog Duha liječili ranjeni svijet. Vjernici moraju biti zaista opredijeljeni za dobro, na strani Očevoj, da bi mogli posredovati za svoju braću i njihovo spasenje svojom molitvom. Mole da u odnos sinovstva prema Ocu dođu sva braća ljudi, kako bi bili dionici Božje radosti.

Most za to treba graditi, kaže Wurmbrand, suzama, molitvom i žrtvama. Veliki Posrednik Isus Krist gradio je tako most spasenja i u tu gradnju uključio je svoju Majku, sve svoje prijatelje, svoju Crkvu. Oni koji ljube, razumiju cijenu posredovanja na pobjedu velike Ljubavi.

U tu gradnju uložio je svoj život mjerom potpune velikodušnosti i sv. Franjo Saleški. Bio je pastir po Srcu Kristovu i mnoge je izveo iz zablude u svjetlo istine, mnoge je poveo u dubine duhovnog života da budu graditelji Božjega Kraljevstva! Neka nam moli od Gospodina duh trajne posredničke molitve za braću. Tako ćemo s Gospodinom tražiti ono što je izgubljeno! Amen.

Draga braćo i sestre!

Arkandeo Rafael govori Tobiji: »...Slavno je otkrivanje Božjih djela« (Tob 12,11).

I obraćenje sv. Pavla čudesno je Božje djelo. Uvjereni smo da je to obraćenje plod posredničke molitve ne samo sv. Stjepana, koji pod udarcima kamenja moli za svoje mučitelje, nego i posredničke molitve Pracrkve, koja od početka udarana radi imena Isusova moli za svoje progonitelje.

Djela Apostolska ističu prisutnost Savla kod mučeničke smrti Stjepanove (Dap 7,58) i Savao je odobravao njegovo ubojstvo (Dap 8,1). Ali isto tako Djela opširno opisuju događaj Savlova obraćenja (Dap gl. 9). Pavao je darovan Crkvi po molitvi Crkve. Čudesan je taj zahvat Božji u Pavlovu dušu!

Bog je i danas čudesan i živ, svemoćan i dobar; i danas Bog želi darivati Crkvi velike darove, čudesna obraćenja.

Mislim da bismo mi svećenici morali imati u svom apostolskom radu veliko pouzdanje baš u molitvu Crkve, u posredničku molitvu jednostavnih i mnogobrojnih duša koje nose u svom srcu brigu cijele Crkve i mole.

U Crkvi postoje tolike različite pobožnosti kojima vjerničke duše žive svoj susret s Bogom. Ta različitost pobožnosti dokaz je djelovanja Duha Svetoga u dušama. Možemo reći da svaka duša ima svoj način kako izražava svoju vjeru i ljubav u molitvi. Iz unutarnje dinamike duša u nadahnućima Duha Svetoga nicali su i niču u Crkvi razne pobožnosti koje hrane osobnu molitvu.

Smatram da je naša dužnost da s velikim poštovanjem pristupamo tim pobožnostima. Ako treba što produbiti, produbimo; ako treba što pročistiti, pročistimo; ako treba rasvijetliti, rasvijetlimo, ali nemojmo rušiti ono što je dobro i što može izrasti u još bolje i plodnije. Duh Sveti neka vodi prema boljim izrazima.

Budimo obazrivi i puni poštovanja prema molitvi jednostavnih duša. Ima pobožnosti duboko uvriježenih u vjerničkim dušama i koje su donosile i donose obilne plodove u duhovnom rastu vjernika. Spominjem neke: pobožnosti prema Srcu Isusovu, pobožnost devet prvih petaka, molitva kru-

nice, križni put itd. Koncil nije nipošto osudio to bogatstvo izraza vjerničke duše. Koncil je naglasio središnju pobožnost, Euharistiju, liturgiju koja sabire narod Božji u životvorni susret s Ocem u Isusu Kristu zagrljajem Duha Svetoga, ali time nipošto nije prezreo sve one mogućnosti kojima ljudska duša može razgovarati s Bogom, razmišljati o Božjim tajnama i ulaziti u što dublji susret s Bogom.

S nekim podrugljivim podsmijehom ocjenjivati te pobožnosti bio bi, najblaže rečeno, pedagoški primitivizam. Bilo je, na žalost, tog pedagoškog primitivizma u odgoju molitve i u suvremenoj Crkvi.

Učimo ljude moliti dublje, svjesnije i plodnije ali služeći se kapitalom koji posjedujemo. Osobne pobožnosti i liturgijska molitva su recipročne. Međusobno se hrane.

Crkva živi jer u njoj živi Duh Sveti; Crkva živi od svoje molitve jer svojom molitvom sudjeluje s Duhom Svetim u svom životu, a Duh Sveti je Životvorac.

Poštujemo osobe i darove Božje i s tim poštovanjem postupajmo u odgoju vjernika za proživljenu molitvu.

Molitva jedne starice, koja može još samo prebirati zrnca krunice s iskrenom dušom razmatrajući otajstva spasenja, može biti silna pomoć našem apostolatu; molitva malenih — naučimo ih moliti — molitva bolesnika, patnika može biti trajni izvor milosti za naš apostolski rad da on bude oplodjen prisutnošću Duha Svetoga.

Naša je dužnost da učimo ljude moliti iz našeg uvjerenja molitve, iz našeg iskustva molitve, iz bogatstva naše molitve. U svakoj dobi i staležu naći ćemo duša spremnih da se uključe u veliku molitvenu zajednicu Crkve.

Rekao sam da i danas Bog odgovara čudesnim djelima na molitvu onih koji ga ljube. Trebalo bi ta djela otkrivati. »...Slavno je otkrivanje Božjih djela«. Bog je i danas svemoćan ali očekuje od nas da imamo vjeru, molitvom ćemo prenositi brda (Mk 11,23.).

Nije li obraćenje Pavlovo prenos gore na Božju stranu? Neprijatelj Isusova Puta (Dap 22,4) postaje apostolom naroda.

Plodnost molitve neka nam posvjedoči primjer franjevaца Gereona Goldmann-a, apostola najsiromašnijih predgrađa grada Tokija. Bilo mu je ime Karlo. Rođen u Fuldi 1916, kao dječak rado je dolazio u samostan sestara »Engleskih gospođica« u istom gradu da ministriра kod sv. mise. Tako je došao i 26. listopada 1924. Toga jutra umrla mu je majka. Sakristanki s. Solani May sažalio se dječak. Osjetila je nadahnuće da mu bude duhovna majka i da moli kroz 20 godina za njega milost da postane dobar svećenik. To je nadahnuće bilo neodoljivo i ona ga pristankom svojih poglavara ostvaruje. Mali Karlo ni ne zna da ga prati molitva ne samo s. Solane nego i tolikih duša, osobito patnika, koje je s. Solana organizirala u zajedništvo svoje nakane (oko 200 osoba).

Kao mladić stupio je Karlo Goldmann u franjevački red, ali 1939. povučen je u ratni vihor koji njim kao podoficirom sanitetskog odreda vitla kroz Rusiju, Francusku, Italiju. Čuderno je da je sačuvao vjeru, čuderno je da nikome nije nanio zla i da je mnogima pomogao, ali moliti za njegovo svećeništvo u tom vohoru značilo je zaista nadati se protiv nade. S. Solana nije gubila nade ni onda kad je sve išlo u protivnom smjeru.

On sam svjedoči da su cijeli njegov život, njegovo svećeništvo, njegov misionarski rad i uspjesi toga rada plod molitve. Sa sestrom Solanom pratio je njegov život svojom molitvom oko 200 jednostavnih duša.

Sve vanjske okolnosti bile su protiv njegova svećeništva, ali kad je 1943. bio na proputovanju kroz Fuldu za istočni front, s. Solana, puna neograničena pouzdanja da će ona i prijatelji koji mole za Karlovo svećeništvo biti uslišani, uvjerava Karla da će slijedeće godine biti ređen, da će vidjeti Lourdes i Papu. Papa će mu dati za ređenje posebno dopuštenje. Karlu se to činilo apsolutno nemogućim jer ide na istočni front. Ali kad je bio već u vlaku za Istok, po nalogu iz Berlina bio je uhapšen i skinut s vlaka 13. svibnja 1943. Poslije je prebačen u Pau kraj Lourdes-a, a zatim u Italiju. Dobio

je audijenciju kod Pape Pija XII, dobio je dopuštenje da bude zaređen za svećenika bez svršenih studija, da može pružiti kao sanitet i duhovnu pomoć ranjenicima.

U bitkama kod Monte Cassina bio je zarobljen — čudesnoj intervenciji anđela čuvara pripisuje da nije poginuo — i kao zarobljenik u Alžiru bio je zaređen za svećenika 24. listopada 1944. od alžirskog nadbiskupa Leynaud-a. Molitva za njegovo svećeništvo bila je uslišana.

Kao svećenik djeluje među njemačkim zarobljenicima. Lažno optužen od esesovaca, koji su ga kao svećenika mrzili, bio je zatvoren i osuđen na smrt.

Jedne noći u tri sata ujutro dođe francuski oficir s vojnicima u njegovu ćeliju da ga povedu na strijeljanje. Međutim, oficir zapovjedi vojnicima da napuste ćeliju. Kad je ostao sam s osuđenikom, upita ga: »Pater, sada gledajući u oči smrti, recite mi istinu! Idete li zaista u nebo?« — »Nadam se«, odgovori svećenik. Oficir ga tada zamoli uporno i odlučno da sasluša njegovu ispovijed. »Ima dosta većenika«, odgovori Goldmann, »idite kojom francuskom svećeniku ili vojnom svećeniku u Meknes!« Ali časnik ga čvrsto i grčevito zgrabi svojim rukama i kaže mu: »Kod vas se želim ispovijediti! Samo kod vas!« — »Zašto kod mene?« — »Pater, kod vas se želim ispovijedati. Za nekoliko minuta vi ćete ići u nebo« (Gegen den Strom, Veritas-Verlag, Wien-Linz-Passau, 1971, str. 58—59). Pripravnost na smrt tako je djelovala na časnika.

Dok je trajala ispovijed, stiglo je i pomilovanje, jer je bila dokazana kleveta.

Vrativši se konačno u Njemačku franjevac Goldmann se odlučuje za misije i odlazi u Japan.

Nastanio se u najsiromašnijem predgrađu grada Tokija da bude siromah među siromasima. Tu započinje svoj veliki apostolat ljubavi. Pomoću dobročinitelja i skupljajući sa svojim suradnicima otpatke sabire sredstva da gradi ustanove za djecu, majke, studente. Gradi i skromne crkve za živu Crkvu koja se sabire u toj četvrti i raste. Tu, gdje je bila bijeda, očaj, zapuštenost, rađa se nada i novi život. Množe se obraćenja i krštenja.

Sve je to plod molitve, neprestano tvrdi otac Gereon. Svojim dobročiniteljima iz Njemačke piše: »Taj novac bit će za nas prokletstvo, ako ne molite. Morate više moliti za misije«. Njegova je izreka: »Crkve treba samo tamo graditi gdje će se moliti« (ib. str. 103).

To je čovjek našeg vremena. Odlikovan je od japanske i njemačke vlade »za dobra djela«. Prigodom primanja odlikovanja razgovarao je i s novinarima. Jedan njemački novinar kaže da u životu nije susreo čovjeka koji bi se tako iskreno i radosno smijao kao pater Gereon.

Zašto sam sve to iznio? Zašto je i napisana knjižica o njemu, koja od 1965. do 1971. izlazi u šest izdanja s oko 550 tisuća primjeraka? Svrha je tome da se i u naše dane otkrivaju čudesna djela Božja i čudesna moć posredničke molitve.

Iz navedenih primjera vidimo kako molitva jednostavnih duša punih vjere nije donijela plod samo u jednom životu nego postaje plodna u mnogima. Sve što o. Gereon čini, odjek je te molitve.

Ovom prilikom spomenimo i *Apostolat molitve!* Smisao Apostolata molitve baš je u tome da sabere u veliko zajedništvo molitve mnoge i da ih ujedini u velikim univerzalnim nakanama Crkve. Mislim da bi bilo dobro i u duhu Koncila da se ponovno potiče taj apostolat molitve, zajedništvo molitve za zajedničko poslanje Crkve.

Zajedništvo molitve nije ostvareno samo u zajedničkom fizičkom prostoru. Čudesan prostor u kojem se sabire uvijek cijela Crkva, gdje je ona uvijek zajedno, makar pojedinačno bili raspršeni po svim paralelama i meridianima Zemlje, taj čudesni prostor našeg zajedništva jest Isus Krist. U njemu svi molimo, s njim molimo zajedno jer On u svima moli.

Apostolatu molitvu preporuča se svakog dana određena nakana, određena želja Crkve. Sv. Otac u ime Crkve izriče brige cijele Crkve. Apostolat

molitve je vrlo prikladan način da se u vjernicima osvijesti zajedništvo posredničke molitve i povezanosti vjernika sa sv. Ocem, s biskupima i svećenicima u zajedničkoj molitvi da svijet bude spašen, da čovjek bude oslobođen, da dođe Kraljevstvo Božje. Stavljam to na srce.

U koncilskom Dekretu o apostolatu laika čitamo: »Svi trebaju imati na pameti da slobodnim prihvaćanjem javnoga kulta i molitve, pokore, rada i napora života, kojima postaju slični trpećem Kristu (usp. 2 Kor 4,10; Kol 1,24), mogu doseći sve ljude i pridonijeti spasu čitavog svijeta« (br. 16).

Stoga, draga braćo svećenici, dok smo u danima ovog tečaja slušali predavanja i tolike misli o molitvi, stvorimo u sebi iskreno i duboko raspoloženje da ćemo biti vjerni svojoj osobnoj molitvi, da ćemo odgajati ljude za molitvu kako bi gradili Kraljevstvo Božje dajući svakom činu, patnji, životnim dužnostima, molitvi predznak ljubavi.

Naša je Crkva primila ovih dana veliki dar: hrvatski prijevod Časoslova Božjega naroda. Smatram taj dar milošću Božjom i zahvaljujem ljudima koji su radili na tom djelu.

Tim se providencijalnim darom možemo baš mi svećenici okoristiti da obogatimo i produbimo svoju molitvu.

Tekstovi sv. Pisma, psalmi — te Duhom Svetim nadahnute molitve, tekstovi Otaca, liturgijska godina u kojoj nam se redaju molitvena razmatranja o velikim istinama, događajima i otajstvima spasenja, spomendani svetaca i anđela, veliko zajedništvo Općinstva svetih sabrano u Trojstvu, sve to tijekom godine kroz Časoslov ulazi u našu svijest i naše srce, sve to proširuje našu molitvu na velike realnosti vremena i vječnosti, sve nam to otkriva kroz molitvu konačni smisao povijesti i Kozmosa, sve nas to učvršćuje, produbljuje i rasvjetljuje u našoj vjeri, nadi i ljubavi.

Budimo vjerni molitvi Časoslova!

Jedan bogoslov rekao mi je u razgovoru: Kako Crkva može zapovijedati molitvu kad je molitva izraz ljubavi, a ljubav se ne može zapovijedati? Ona mora spontano izlaziti iz srca. Kako brevijar može biti obvezatna molitva?

— Odgovorio sam: Imaš pravo, ljubav je molitva i molitva je ljubav. Kad budemo u Eshatonu, neće biti nikakvog propisa za molitvu. Naš Eshaton će biti duboko disanje ljubavi, zanos molitve. No mi sada nismo još u Eshatonu. Mi smo na putu. Naša slabost i ograničenost ne dopuštaju nam jednostavno neku trajnu ekstazu molitve. Ako budemo molili samo onda kad budemo, rekao bih, ekstatično raspoloženi za molitvu, onda nećemo nikad moliti, ili barem gotovo nikad. Stoga nam Crkva u skladu s našom psihologijom daje propis za molitvu, nalaže nam molitvu kao dužnost, a vršenje dužnosti također je izraz ljubavi. Ako ljubim, izvršit ću dužnost, molit ću, makar ne osjećao uvijek zanosa molitve. Treba se i prisiliti na časove tišine, sabranosti da se susretnem s Bogom u svjesnom razgovoru. Vršenje zakona iz ljubavi je svjedočanstvo nesebične ljubavi. Ako slijedim samo svoja nagnuća to može biti zapravo traženje samog sebe, izraz egoizma. To bi mogao biti susret sa samim sobom a ne s Bogom. Uvijek ćemo se susresti s Bogom, ako svoj Časoslov molimo s pažnjom i prema Bogu koji nam u njemu želi govoriti, i prema Crkvi koja nam ga pruža u ruke da ga smatramo svojom obvezom.

Svakidašnja molitva Časoslova svaki dan će učvršćivati našu vjeru i našu vjernost.

Krunica, također, velika je meditacija otajstva spasenja. Naučimo sebe i ljude otkrivati poruku u jednostavnosti te molitve. Presveta Djevica uči nas univerzalnu, posredničku molitvu kad nam poručuje iz Lourdes-a i Fatime da molimo za obraćenje grešnika, za spasenje svijeta, da ljubim svoju braću i da ih svojom molitvom, žrtvom u zajedništvu s Isusom raspetim i uskrsnulim otkidamo propasti.

Danas završavamo svoje koncelebracije u ovom tečaju. Zahvaljujem vam svima za vašu prisutnost i pažnju, za vaš dolazak na ovaj tečaj... Zahvaljujem predavačima, Glazbenom institutu za sudjelovanje u sv. misi, svim organizatorima i suradnicima tečaja.

Molimo danas Duha Svetoga da u nama neprestano ostvaruje čudo obraćenja, da bismo kao bregovi preneseni na Božju stranu trajno poput Pavla bili posude izabrane koje u generaciju ovog suvremenog, sekulariziranog i desakraliziranog svijeta unose ime Gospodinovo! Amen!

3. Diskusija — VI PITATE — MI ODGOVARAMO

U četvrtak poslije podne od 16 do 18 h upriličena je u velikoj dvorani diskusija o pitanjima u vezi s molitvom. U diskusiji koju je vodio tajnik Tjedna dr Adalbert Rebić sudjelovali su naši poznati teolozi i zastupnici jednog dijela našega tiska: dr Vjekoslav Bajsić kao predsjednik Tjedna i kao stručnjak za filozofiju, dr Tomislav Sagi-Bunić, teolog, dr Josip Turčinović, teolog i predstavnik Kršćanske sadašnjosti, dr Bonaventura Duda, bibličar, dr Jerko Fućak, bibličar, dr Ante Tamarut, liturgičar, i profesor Radovan Grgec, predstavnik Hrvatskog književnog društva sv. Cirila i Metoda u Zagrebu.

REBIĆ: Jedan je sudionik Tjedna postavio pitanje: »Što je sve molitva?« Molim Vas, oče Duda, da li biste Vi mogli ukratko odgovoriti na to pitanje?

DUDA: Ja sam u svome predavanju citirao brata iz Taizéa koji je rekao: »Sve je molitva što se u Bogu diže iz vjerničkog srca. A osobito u vjerničkoj zajednici sve je molitva što Duh u njoj moli. Amen!« Ovo je kratko. Inače bih mogao vrlo opširno na to pitanje odgovoriti, ali ne bih ovdje sada želio opet držati predavanje o tome što je molitva.

O. JAKOV MANDIĆ, karmelićanin: Zašto se nije obradila tema molitve kako je u programu naznačeno: Značenje i vrijednost molitve u kršćanskom životu. Mislim — a spreman sam mišljenje promijeniti — da je povijesna strana molitve jako dobro obrađena, dok je nedostavno zastupljena *životna* vrijednost molitve. Molio bih da mi netko obrazloži zašto je tako. Osim toga imam dojam da su zanemarene stanovite točke, naročito ove: molitva kao askeza odnosno mistika; molitva kao liturgija nije dovoljno obrađena i društveni aspekt molitve također nije dovoljno naglašen. Osim toga za nas redovnike vrlo je važna mentalna molitva odnosno razmatranje, a o tome nije bilo dostatno govoreno.

REBIĆ: Molim oca Šagi-Bunića da odgovori na ovo pitanje.

ŠAGI-BUNIĆ: Dio vaše kritike sigurno je na mjestu. No kad bismo htjeli sve probleme i sva pitanja oko molitve obuhvatiti, trebalo bi više predavanja i više dana. A to je teško ostvariti. Međutim, budući da niste ni jednom predavanju posebno prigovorili, znači da su sva ta predavanja prema vašem mišljenju bila potrebna. Samo bi prema vašem mišljenju trebala biti još neka predavanja. Ali vrijeme ograničuje ljude pa na jednom tako kratkom Tjednu ne može biti sve obrađeno. Osim toga, Tjedan nije zamišljen samo kao niz predavanja nego i kao rad po radnim grupama. I to što ste vi sada postavili, mogli ste u jednoj radnoj grupi razraditi i unijeti u zaključke pa bi se o tome na plenumu diskutiralo i plodovi bi Tjedna bili veći. Tjedan, nadalje, nema svrhu da ponavlja ono što se svaki dan radi, nego da unese one komponente kršćanske predaje koje su po sudu svih nas bile nedovoljno prisutne. Zato su predavanja bila baš takva! Budući da je kršćanstvo objavljena religija u povijesti, zato smo najviše razrađivali bibliju, povijest i tradiciju. To su bila stručna predavanja. A pobudne su misli trebale izći iz radnih grupa, iz kojih nam je svaka takva misao dobro došla.

O. JOSIP BADALIC, isusovac: Molim da mi obrazložite zašto se više na javnim skupovima ne moli ili izgleda kao da se ne treba moliti!